

De Toorts

Beleef de natuur!

IVN Zuid-Kennemerland

Nummer 98

Juni 2016

OVER DE TOORTS EN IVN ZUID-KENNEMERLAND

De Toorts is het blad van IVN Zuid-Kennemerland. Het IVN, Instituut voor Natureducatie en Duurzaamheid, is een vereniging van vrijwilligers, die wil bijdragen aan een duurzame samenleving door mensen te betrekken bij natuur, milieu en landschap. Zo'n 20.000 ervaren vrijwilligers zetten zich actief in voor natuur, milieu en duurzaamheid door middel van allerlei voorlichtings- en educatieve activiteiten. Verspreid over Nederland heeft het IVN ruim 170 afdelingen.

Lid of donateur

Leden van het IVN zijn per definitie actief binnen de afdeling. Zij hoeven geen natuurgids te zijn, er zijn voldoende andere activiteiten waar mensen bij nodig zijn.

Mensen die het werk van het IVN een warm hart toedragen maar niet actief willen zijn, kunnen de afdeling financieel steunen. Er kunnen niet genoeg donateurs zijn! Mede door hun steun kunnen wij een groot publiek betrekken bij onze gratis educatieve activiteiten.

Leden en donateurs ontvangen driemaal per jaar De Toorts. Leden ontvangen bovendien het kwartaalblad 'Mens en natuur' van IVN Nederland. De jaarbijdrage is voor leden minimaal € 21 en voor donateurs minimaal € 15.

Bestuur

Jan Saveur (voorzitter, telefoon: 06 - 5361 5798), Petra Bürmann (secretaris), Jan Vonk (penningmeester, ledenadministratie), Heidi van der Marel (lid) en Cor Vlot (lid, public relations)

E-mail: ivnzk.bestuur@gmail.com; ivnzk.peningmeester@gmail.com

Ledenadministratie: ivnzk leden@gmail.com

Bank: NL89TRIO 0198308728 (Triodos bank) t.n.v. IVN Zuid-Kennemerland te Heemstede

Werkgroepen

Cursussen Arend Reinink, areinink@euronet.nl

Duurzame Leefomgeving Hans Kerkhoff, 023 - 528 8577, ivnzk.duurzaam@gmail.com

Excursies Erna Schreuder, 023 - 5314647, erna.schreuder@klm4u.com

Excursies op aanvraag Ok Overbeek, 06-31305324, ivnzk.excursies@gmail.com (stuur een e-mail of een sms)

Excursieplanner Vacature

Groene Winkel Meins van der Wal, 023 - 538 2839, ivnzk.groenewinkel@gmail.com

Haarlemmermeer Anneke Wegman, annekesylvia@gmail.com

Kinderen Hans Smits, 023 - 5848789, ivnzk.kinderen@gmail.com

Mediacontacten Marc van Schie, 023 535 1239, ivnzk.natuurwerk@gmail.com

Natuurinformatiecentrum Schalkwijk Therese van Groeningen,

023 - 545 0082, theresevangroeningen@planet.nl

Natuurwerkgroep Marc van Schie, 023 - 535 1239, ivnzk.natuurwerk@gmail.com

Oeverwaluwen Marcel Schalkwijk (Vogelwerkgroep ZK), 023 - 563 6888, jwmschalkwijk@gmail.com

Toorts Heidi van der Marel, ivnzk.toorts@gmail.com

Toortsdistributie Hennie Terpstra, 023 - 542 5205, terpstra.hennie@gmail.com

Verreijkers voor excursies Wim Lutgerink, wimlutgerink@solcon.nl

Website Jan-Willem Doornenbal, Ok Overbeek, ivnzk.webbeheer@gmail.com

Meer informatie over het IVN Zuid-Kennemerland is te vinden op de website www.ivn.nl/zuidkennemerland

INHOUD

Redactioneel	3
Mededelingen	
Van het bestuur	4
Aankondigingen	
Jubilarissen	5
Habonde's kruidenhoek	6
Uit het hoofd, in het lijf	
Wereldexcursie	8
Waterleidingduinen	
Wandelen in het hier en nu	9
Stinsenplantendag	10
Een Frisse Blik	11
Tata Steel	
Natuurkoffer	12
Beleef de natuur in de bieb	13
Straatje om	14
Activiteiten	15
Fotocollage	16

Kunstige natuurbeleving.
Foto: Petra Bürmann

Colofon de Toorts

Redactie: Esther van den Braak, Jany van Dijk, Bertine Hagmeijer en Heidi van der Marel; met medewerking van Herman Zevenberg

Bijdragen van: Marisca van der Eem, Marry van der Geest, Mariëlle Gerritsen, Linda Hartgring, Hans Moolenaar, Jan Saveur en Wim Swinkels

Foto voorkant: 'Koolmees op beker', door Marisca van der Eem

Druk: Editoo Arnhem (editoo.nl); op papier 'Helo' (met FSC-keurmerk)

De volgende Toorts komt half oktober 2016 uit.

Kopij hiervoor kun je vóór 1 september 2016 digitaal aanleveren via ivnzk.toorts@gmail.com

VAN DE REDACTIE

'Beleef de natuur', dit opgewekte motto is in 2012 meegekomen met het nieuwe IVN-logo. Bijna ongemerkt. Aanleiding voor de Toortsredactie om na te gaan hoe we in Zuid-Kennemerland zoal de natuur (laten) beleven. Dat gebeurt op uiteenlopende manieren en op fantasierijke, professionele wijze, zo ontdekten we.

Voor alle duidelijkheid: natuurbeleving zit natuurlijk in al onze activiteiten. De traditionele natuureducatie legt echter de nadruk vooral op kennis en feiten. In deze Toorts zoomen we juist in op activiteiten die zijn gericht op beleven en ervaren, zoals de belevingsexcursies en mindful wandelen.

Voor natuurbeleving hoef je niet per definitie de 'echte' natuur in te gaan, zo blijkt ook. Daarbij denk ik niet aan webcams, maar aan boeken en poëzie. Zo wekken haiku's en elfjes de natuur speels tot leven.

In deze Toorts daarnaast aandacht voor activiteiten gericht op twee bijzondere doelgroepen: de Natuurkoffer voor 'oude' Nederlanders en de Wereldexcursie voor 'nieuwe'. Beide groepen hebben een hoge maatschappelijke urgentie. Bovendien aandacht voor nieuwe en 'oude' leden. Een groep actieve IVN'ers staat vanwege hun vijftienvijftigjarige inzet in de spotlights, terwijl twee natuurgidsenin-opleiding hun kijk op Stinsenplantendag en Tata Steel geven.

En, hoe je lekkere Vogelmuurburgers kunt bakken, kun je ontdekken in Habonde's Kruidenhoek.

Heidi van der Marel

Zelfs in een asbak kun je de natuur beleven.
Foto: Heidi van der Marel

Duizendknooptaart

In de vorige Kruidenhoek besprak Mariëlle Gerritsen de culinaire en andere mogelijkheden van de Japanse Duizendknoop. Reden voor Yneke Bettink en mij om een paar Duizendknooptaartjes te bakken. De plant bleek gelukkig ruim voorhanden langs vooral waterwegen. De oogst verliep dus voorspoedig en het resultaat ervan, de Duizendknooppjes smaakten superlekker. Het bakken ging gepaard met discussie over wat nu precies 'de jonge scheuten' van de Duizendknoop zijn. Volgens Yneke - en zij heeft de meeste autoriteit op dit gebied - gaat het om de topjes met opgerold blad erbij.

Ben je ook aan de slag gegaan met een recept uit Habonde's Kruidenhoek? De Toortsredactie is benieuwd naar jouw ervaring en resultaat. Je kunt deze, bij voorkeur met foto mailen naar ivnzk.toorts@gmail.com.

Tekst en foto: Heidi van der Marel

Ontluikende, bewimperde beukenblaadjes.
Foto's: Bertine Hagmeijer

Natuurpoëzie

In dit nummer staan haiku's en elfjes geschreven door Marisca van Eem en Linda Hartgring. Beide dichtvormen geven in een beperkt aantal woorden of lettergrepen een impressie van de beleving van de dichter. In een haiku Straatje Om op pagina 14 beschrijft Marisca ook hoe je het aanpakt om een haiku te maken.

Haiku

De haiku wortelt in het zenboeddhisme. De dichter noteert waardoor hij wordt getroffen, niet in lyrische termen maar sober, vanuit een besef van het goddelijk absolute achter de veranderlijke natuur. Een haiku is opgebouwd uit zeventien lettergrepen verspreid over drie regels. De opbouw van het aantal lettergrepen per regel is 5-7-5. Onderstaande haiku van Linda demonstreert dit principe.

*Ruisende dennen,
wolken jagen richting zee
de bui uit mijn hoofd*

Elfje

Eljes hebben minder diepe wortels. Door zijn simpele structuur is deze dichtvorm een gemakkelijke vorm voor beginnende dichters en ook voor kinderen is een elfje goed te doen.

Een elfje bestaat uit vijf regels met in totaal elf woorden. De opbouw van het aantal woorden per regel is 1-2-3-4-1. Hieronder een elfje van de hand van Marisca.

*Vogel
willen zijn
de vrijheid voelen
zwevend boven de golven
droombeeld*

VAN HET BESTUUR

Als dit nummer uitkomt zit het voorjaar er bijna op. In de lente gebeurt er veel in de natuur. Maar ook in onze IVN-afdeling gebeurt er heel veel. Onze voorjaarsfolder geeft vijfenveertig publieksactiviteiten aan voor de maanden april, mei en juni. Tel daarbij de Natuurgidsenopleiding, de cursus Diervriendelijk tuinieren in Haarlem en Natuur in de Polder in Haarlemmermeer op en je komt op zeventig dagdelen in drie maanden.

Onlangs hebben we op verzoek van het landelijk bureau hun tabellen voor de bereikmeting ingevuld. Daaruit blijkt dat IVN Zuid-Kennemerland in 2015 vijfduizend volwassenen heeft bereikt. De Kinderwerkgroep had een bereik van duizend kinderen. Knap hoe de Kinderwerkgroep daarbij steeds voor een goede begeleiding weet te zorgen. IVN-landelijk probeert van natuureducatie voor kinderen juist een speerpunt te maken. Wil je ook graag meedoen met het begeleiden van activiteiten voor kinderen geef je dan op bij Hans Smits, ivnzk.kinderen@gmail.com. Je hoeft geen gediplomeerde natuurgids te zijn. Ons kleine werkgroepje van de Natuurkoffer is dit voorjaar gestart. Er blijkt veel vraag naar te zijn.

Het bestuur is bezig voor alle vrijwilligers die met kwetsbare groepen (kinderen, ouderen) werken een persoonlijk VOG (Verklaring Omtrent Gedrag) te regelen, zoals de wet nu vereist. Daarbij beschikken we ook over een protocol.

Onze Algemene Ledenvergadering was weer een leuke bijeenkomst. Fijn ook dat Petra Bürmann is benoemd als onze nieuwe bestuurssecretaris.

*Bestuur IVN-ZK,
Jan Saveur, voorzitter*

Vergeten bermrand
wordt pluimend veldsieraad
de grasmaaier roest

Marisca van der Eem

Donzig en streekklaar
hangend aan het verlaten nest
vergeten veertje

Marisca van der Eem

SPECIALAAL VOOR NIEUWE LEDEN

IVN Zuid-Kennemerland heeft nu tweehonderd leden en honderdvijftig donateurs. Donateurs ontvangen De Toorts. Ze zijn niet landelijk geregistreerd. Leden zijn dat wel. Behalve De Toorts ontvangen zij viermaal per jaar Mens en Natuur en af en toe een kort afdelingsbulletin. Van hun contributie wordt een deel afgedragen aan IVN-landelijk. De netto financiële bijdrage van leden is dus maar gering. Maar leden worden verondersteld actief bij te dragen aan de doelstelling van IVN. In onze statuten staat: personen, die actief zijn met betrekking tot de doelstelling kunnen lid worden. Dat is opgeschreven in een tijd dat de afdeling nog klein was. Nu zeggen we liever: als lid kán je actief bijdragen aan de activiteiten van de afdeling. Het geeft je voldoening en levert fijne contacten met collega's. Maar het moet niet.

We zijn heel blij met zoveel leden, al is een nadeel dat je niet meer iedereen kunt kennen. Onlangs ontdekte ik dat ik een derde van onze tweehonderd leden helemaal niet ken. Zij zijn allemaal pas in de laatste vijf jaar lid geworden. De helft van hen is aangemeld via het landelijk bureau. Helaas weten wij van deze leden niet wat hun verwachtingen waren van het lidmaatschap. Het zou jammer zijn als zij actief willen bijdragen, maar de weg niet kennen. Vroeger organiseerden we speciale kennismakingsbijeenkomsten voor groepjes nieuwe leden. Helaas, ondanks herinneringen en telefoontjes waren de opkomsten steeds teleurstellend. We zijn daarmee gestopt. Voorlopig moet je zelf het initiatief nemen. Als je ergens aan mee wil doen, schroom niet contact te zoeken. Mijn telefoonnummer staat in De Toorts of stuur een e-mail naar ivnzk.bestuur@gmail.com. Er liggen genoeg taken en taakjes te wachten.

Tekst: Jan Saveur

Beschrijven inhoud Toorts: help mee !

Op onze website op <https://www.ivn.nl/afdeling/zuid-kennemerland/toorts/archief-toorts> kun je alle Toortsen vanaf nummer één tot de meest recente vinden en compleet lezen. Bij een groot aantal staat ook al een korte inhoudsopgave. Het zou handig zijn als elke Toorts zo'n beschrijving krijgt. Dat maakt het vinden van een onderwerp of artikel stukken makkelijker.

Wanneer je hieraan wilt bijdragen, kun je de bestanden van een Toorts die nog geen inhoudsopgave heeft openen, bekijken en vervolgens een korte beschrijving van de inhoud maken. Deze kun je sturen naar Jan-Willem Doornenbal, jwd@dds.nl, 06 2115 8880. Ook om Toortsen te reserveren of voor meer informatie kun je bij hem terecht.

WELVERDIENDE MOK VOOR JUBILARISSEN

Tien leden zijn al 25 jaar lid van IVN Zuid-Kennemerland. Tijdens de Algemene Leden Vergadering op 16 maart 2016 werden zij door Jan Saveruur gehuldigd. Om de relatie met hen warm te houden, ontvingen zij als dank voor hun inzet en trouw een mooie IVN-mok.

Jan sprak de jubilarissen toe: "In de afgelopen 25 jaar is er veel veranderd. Dat jullie je toch nog steeds verbonden voelen met de afdeling geeft ons een gevoel van trots." Daarnaast liet hij een aantal foto's zien van de jubilarissen, als cursist, tijdens reüniebijeenkomsten, bezig met het overzetten van padden... Vervolgens werden alle jubilarissen in het zonnetje gezet. Hieronder volgt een korte versie met de belangrijkste activiteiten.

Tekst: Jany van Dijk

V.I.n.r. Ans, John, Erna, Titus, Hetty, Benita en Hermine tijdens huldiging op ALV.
Foto: Jany van Dijk

NGC 1991 kende een goede oogst: acht van de tien jubilarissen voltooiden deze cursus.

Erna en Titus zetten padden over.

Ans Boogers was sprookjesprinses tijdens de Paddenstoelendag of ze liep in een insectenpak. Nu verzorgt ze samen met Marij van Reijendam de Natuurkoffer.

John Tijnstra brengt de Toorts rond in zijn wijk.

Erna Schreuder is steun en toeverlaat van de Excursiewerkgroep en bij de Natuurgidsenopleiding.

Titus Meijer is de man van het korvisen.

Hetty van Halder was een van de pioniers van het oude bezoekerscentrum van NPZK.

Benita Davids helpt bij de coördinatie van de Toortsverspreiding en **Peter Davids** is actief in de vereniging tot behoud van de Hekslootpolder.

Hermine Teeuwen kom je tegen bij IVN-evenementen.

Anita Tijmen was een gewaardeerde docent tijdens de Natuurgidsencursus waar Jan cursist was.

Anita en ook **Emmy van de Wiel** konden helaas niet bij de ALV aanwezig zijn.

Habonde's Kruidenhoek

Vogelmuur

Vogelmuur, *Stellaria media*, is een nederig plantje dat je makkelijk over het hoofd ziet. Toch groeit hij overal in de buurt van mensen, daar waar de bodem veel betreden wordt. Je vind 'm op de stoep, in boomspiegels, langs wegen en paden. Daar vandaan geplukt is ie natuurlijk niet zo smakelijk, maar uit bloembakken, als onkruid uit je eigen tuin en uit vochtige graslanden wel.

Vogelmuur is lid van de anjerfamilie, een waardplant voor veel vlinder-

soorten. Hij groeit en bloeit het hele jaar door. De bloemetjes hebben vijf witte kroonblaadjes die zo diep ingesneden zijn dat het wel tien stralen lijken. Stengels en bladeren zijn licht behaard en zien er sappig uit. En dat zijn ze ook: in tegenstelling tot veel wilde kruiden met een draederige structuur is vogelmuur zacht en fris van smaak en zelfs rauw al lekker in de sla.

Ik vond een Indiaas recept geïnspireerd op het *River Cottage Hedge-row Handbook*, ook geschikt voor andere groene blaadjes als Kleefkruid, Postelein, Zevenblad, Spinazie en meer.

Vogelmuur Pakora's maak je van 100 gram kikkererwtenmeel (Turkse supermarkt), 1 eetlepel kerrie, ½ theelepel zout en bakpoeder, 120 ml water, 50 gram Vogelmuur (gewassen en gesneden), 2 teentjes knoflook en 1 ui.

Kneed alles door elkaar, vorm er schijfjes van en bak ze vervolgens met wat olie goudbruin en knapperig in de koekenpan. Heel lekker met

zoete chilisaus. Kikkererwtenmeel is al een goede vleesvervanger op zich en zorgt ervoor dat de massa goed aan elkaar kleeft, een ei is dus niet nodig.

Vogelmuur kent veel medicinale toepassingen. De plant bevat bestanddelen die het huidherstel bevorderen. Het wordt toegepast als zalf bij huidirritatie en jeuk (in het geval van eczeem, psoriasis, acne, muggenbulten, ontstekingen, koortslip). Ook van binnenuit werkt het op de huid door de lever te ondersteunen.

Tekst en foto's: Mariëlle Gerritsen

UIT HET HOOFD, IN HET LIJF

Op Tweede Paasdag nam Jan-Willem Doornenbal een groepje liefhebbers mee op Belevingsexcursie in het Nationaal Park Zuid-Kennemerland. Ontstaan als tegenhanger van IVN-excursies waar het vooral gaat om kennis, soorten benoemen en anekdotes vertellen, gaan deze excursies om ervaren en beleven. Niet met het hoofd, maar met de (twaalf) zintuigen.

De excursie vertrekt van ingang Bleek en Berg en eindigt bij de Oosterplas. De afstand is slechts een kilometer, terwijl de tocht toch anderhalf uur duurt. Maar ja, het is dan ook een belevingsexcursie. Wat houdt dat eigenlijk in?, vraag ik Jan-Willem Doornenbal. "Als uitgangspunt van onze belevingsexcursies gebruiken we het boek 'De twaalf zintuigen' van Albert Soesman. Dit boek gaat uit van twaalf zintuigen in plaats van de gangbare vijf. Naast horen, ruiken, proeven, zien en voelen, gaat het onder meer om de zintuigen voor evenwicht, temperatuur, kleur en taal. Deze gebruiken we allemaal om contact te maken met onze omgeving. Wanneer mensen in de natuur vooral met kennis en feiten bezig zijn, gaan ze snel in hun hoofd zitten." Het doel van de belevingsexcursie is dan ook om mensen op een andere manier met de natuur in aan-

raking te brengen. Uit het hoofd en in het lijf.

Kathedraal van bomen

Tijdens de excursie krijgen de deelnemers belevingsopdrachten, legt Jan-Willem uit. "Ze moeten bijvoorbeeld over een liggende boomstam lopen, of over mulle zandpaadjes zodat hun evenwichtsgevoel wordt aangesproken. En door met blote voeten de Oosterplas

Beleven is focus op structuur en vorm.

in te lopen, wordt hun gevoel voor warmte en kou aangesproken." Tegelijkertijd noemen de gidsen zo min mogelijk namen van bomen, planten en dieren. In plaats daarvan wijzen zij op de structuren van boombasten, bijvoorbeeld op de gladde beukenbast of de 'wiebertjes-bast' van de abeel (zie hiernaast).

Ook wordt naar contrasten gezocht, zoals hele hoge dennen naast omgevallen bomen met landschappen van mosjes (zie volgende pagina). Deelnemers worden aangemoedigd te voelen hoe zacht het mos is en met loepjes in te zoomen op deze miniaturwereld. Om hen vervolgens omhoog te laten kijken naar een kathedraal van hoge dennenstammen met een dak van naalden erboven. Zo ervaren mensen

Gezocht contrast: tussen hoge den en minilandschap.

het contrast tussen het kleine, tastbare en het grote, onbereikbare.

Natuurkunstwerk

Ieder seizoen heeft zijn eigen beleefmogelijkheden. Jan-Willem vertelt over de najaarsexcursie. Kleurrijke bessen, textuur en kleur van bladeren, variërend van groen naar geel, oranje, rood en bruin, daar gaat de aandacht dan heen. Met de onderweg verzamelde bladeren leggen de deelnemers na afloop bij de Oosterplas een regenboog aan bladerkleuren. Of ze maken samen een natuurkunstwerk op de grond, zoals een mandala van vruchten, bladeren, dennenappels en eikeltjes.

Mijn idee van 'belevén' verandert; ik

dacht meer aan het ruiken van bloemengeuren en het horen van vogelgeluiden, maar dat blijkt te beperkt. Jan-Willem: "Deelnemers aan de excursie hebben het gevoel dat ze op een nieuwe manier naar de natuur hebben leren kijken. Patronen, mosjes, dingen waar ze anders overheen kijken, worden ineens zichtbaar als hun aandacht erop wordt gericht."

Goede timing

De momenten waarop de belevingsexcursies plaatsvinden, twee à drie keer per jaar, worden zorgvuldig gekozen. "Wanneer de zomertijd ingaat en het een uur langer licht is, organiseren we een avondexcursie. Bij het ingaan van de wintertijd natuurlijk juist een ochten-

dexcursie. Daarmee benadrukken we de extra lichturen", verklaart Jan-Willem.

Door de excursies aan te melden voor landelijke evenementen als de Dag van de Stilte, de Nacht van de Nacht en het Fête de la Nature krijgen ze bredere publiciteit waardoor een breder publiek wordt bereikt. Goed merkbaar, volgens Jan-Willem, want regelmatig doen deelnemers mee die voorheen met het IVN onbekend waren. Maar daarin zal, na hun zintuiglijke belevenissen, voorgoed verandering zijn gekomen.

Tekst: Bertine Hagmeijer

Foto's: Jan-Willem Doornenbal

Tjirpen en tjilpen,
fladderende gedachten
verstillen in groen

Linda Hartgring

WERELDEXCURSIE IN DE WATERLEIDINGDUINEN

"Bloemen die aan bomen groeien noemen we bloesem". Bij de excursie voor taalcursisten bij het Wereldhuis en deelnemers aan de Wereldtuin Schalkwijk gaan taalles en natuurkennis hand in hand. Gids Wim Swinkels vertelt over de Wereldexcursie die hij met Ans Röling verzorgde en over de binnenlessen die eraan vooraf gingen.

Meer 'roots' in de Nederlandse natuur krijgen. Dat beoogt de aangevraagde excursie voor een groep taalcursisten bij het Wereldhuis/Stem in de Stad samen met deelnemers aan het Schalkwijkse moestuinproject de Wereldtuin/Vluchtelingenwerk. Deze projecten zijn er voor vluchtelingen en andere niet-westerse migranten. Veel van hen wonen in de stad en komen weinig in de natuur.

Taalles over natuur

De Wereldhuiscursisten krijgen een voorafje op de excursie. Samen met de taaldocent van de reguliere taalles geef ik aan twee groepen cursisten een natuurles. Het is een taalles over de natuur. Gelijk is het een opwarmertje voor de excursie.

Bij de eerste binnenles op maandag tref ik bij de koffie een divers gezelschap van cursisten aan, uit onder

meer Afghanistan, Cuba, China, Armenië, Marokko en Rusland. Ik vertel over de seizoenen, vogels en planten door het jaar, stadsvogels en de Amsterdamse Waterleidingduinen. Als materiaal gebruik ik het prachtige fotoboek 'Vogelzang' van Thijssen met grote vogelfoto's en wat natuurlijke materialen zoals voorjaarsbloemen en bloesemtakken. Ook bij de tweede binnenles in het Wereldhuis zijn er veel vragen, opmerkingen en interesse bij de deelnemers, die wel zin lijken te hebben in de wandeling eind april.

Damherten stelen show

Het opwarmertje is wel nodig, want anderhalve week later is het bewolkt, koud en regenachtig. Toch is er voldoende animo. Mijn medegids Ans Röling en ik vertrekken ieder met een dozijn verwachtingsvolle wandelaars bij de ingang De Oase. Ik vertel over de natuur hier; waarom we zoveel omgewaaiden bomen zien (ecologisch beheer) en dat er ingegrepen moet worden in het bestand aan damherten. Ook komt de geschiedenis van arme duinboertjes en jacht door rijke Amsterdamse handelaren aan bod. Dan verschijnen de eerste damhertjes en worden natuurlijk de smartphones gepakt.

Bij het uitzichtpunt over de aanvoergeul en de Oranjekom zijn deelnemers geïnteresseerd in de uitleg over de Amsterdamse watervoorziening. Even stilstaan bij de vanzelfsprekendheid waarmee je in Nederland drinkbaar water op bijna elke plaats en tijd bij de

hand hebt, is voor sommigen van deze groep makkelijker dan voor veel geboren Nederlanders.

We volgen dan de watergeul die schilderachtig door het duinbos loopt, met bruggetjes en stroomversnellingen. Een goede aanleiding voor vergelijkingen met de natuur thuis en voor mooie verhalen. Verwondering ook over diersporen, prooïresten, vraat aan dennenappels en de vreemde geur van fijngeveven vlierbladeren. Het zontje van een deelnemer heeft een geslaagde dag met de vondst van een handvol verbleekte hertenbotten.

Mooie ervaring

De voertaal van de wandeling is Nederlands. Als gids gebruiken we af en toe een Engelse term als 'woody woodpecker'. Ook vertalen de deelnemers onderling in geanimeerde discussies. Duinviooltje en vogelkers zijn een goede aanleiding voor aanvullingen op de taallessen: "Bloemen die aan bomen groeien noemen we bloesem".

Gezellig is de wandeling ook. De Russische dames zijn nieuwsgierig naar paddenstoelen - helaas nu nauwelijks te vinden - en wat je allemaal nog meer kunt eten. Er wordt een beetje gedold en allemaal willen we poseren bij een schilderachtige boom, waar de Afghaanse deelnemers even in willen klimmen.

Het is echt Nederlandse weer, april doet wat hij wil en halfweg de wandeling valt er regen en een klapje onweer. De paraplu's komen tevoorschijn. Tijd ook voor de groepsfoto. Die ons gaat herinneren aan een bijzondere ervaring en een aansporing is tot meer gezamenlijke wandelingen.

Tot slot trakteert een deelnemer uit Eritrea ons op een heerlijk Eritrees hapje van snijbiet uit de Wereldtuin. En een Syrische deelnemer zegt graag terug te willen naar de duinen om aan zijn zontje te laten zien hoe mooi de natuur in Nederland is.

Tekst: Wim Swinkels

WANDELEN IN HET HIER EN NU

Loop aandachtig, negeer omgevingsruis, richt je aandacht respectievelijk op je ademhaling, je lichaam, je gedachten. Toortsredacteur Bertine Hagmeijer en ik doen mee aan een IVN mindfulness wandeling in de Haarlemmermeer. We zijn enthousiast. Mindfulness bouwt rust en aandacht op en laat je daardoor de natuur intenser beleven.

Een ongewoon tafereel in Park Zwaanshoek: vijftien sportief geklede mensen lopen in stilte. Wat doen ze, waaraan denken ze? Niet aan hun medewandelaars, daarvoor zorgt vooral het verzoek om niet te praten. Elkaar wijzen op een speciaal grasrietje of een zeldzame sprinkhaan is er dus niet meer bij. De aandacht richt zich ook niet op andere passanten al dan niet met een hijgende viervoeter. Hooguit registreer ik de gedachte 'Is dit een pitbull?'. Nee, in stilte wandelend geven we aandacht aan onze ademhaling, aan hoe ons lichaam voelt en we proberen onrustige gedachten te laten voor wat ze zijn. We proberen in het hier en nu te zijn. En wat geeft dat een rust!

Goed team

"Vaak is er verbazing over hoe prettig het is om in stilte te lopen", zegt wandel- en lifecoach Ester Saelman. Samen met natuurgids Ans Röling ontwikkelde ze de mindfulness wandeling. Vandaag in Park Zwaanshoek is het de derde wandeling die ze organiseren voor het IVN Zuid-Kennemerland. De twee eerdere vonden plaats in het Haarlemmermeerse Bos. Tijdens de wandeling hebben ze elk hun eigen inbreng. Ester verzorgt de mindfulness oefeningen, terwijl Ans de

natuurmomenten begeleidt. Deze onderdelen wisselen elkaar af. En ze versterken elkaar, ervaren we later. Dat zo'n rolverdeling ook een (kleine) keerzijde heeft, merkten ze bij hun eerste wandeling waarop direct al dertig mensen afkwamen. Ester: "Meteen een uitdaging, want doordat ieder van ons zijn eigen inbreng heeft, kon de groep niet zomaar worden gesplitst."

Focus

Na een korte uitleg van Ester doen we de mindfulness opdrachten steeds in stilte. Ze worden afgewisseld met natuurmomenten waarbij wel wordt gesproken. Het natuurgedeelte sluit aan bij de opdrachten. Ans vertelt ook over wat er groeit en bloeit, maar nodigt vooral ook uit om alle zintuigen te gebruiken. We struinen in een bosje rond met de missie goed te kijken, voelen, ruiken, proeven en horen. De eerdere mindfulness oefeningen zorgen voor meer focus, bemerken Bertine en ik. Wat een prachtig wilgenroosje. Vervolgens ontdekken we dit galletje in rozetvorm in veel wilgen. En wat groeien er veel sierlijke korstmossen op de boomtakken. We genieten van de schoonheid van de mossen, maar ze herinneren ons ook aan de stikstof afkomstig van Schiphol en het autoverkeer.

Rust en aandacht

Onze medewandelaars zien we ook aandachtig kijken, voelen en snuffelen. "Door de rust en aandacht die door de mindfulness zijn opgebouwd, zie je dingen die je anders niet zou zien. Ook het laten ontdekken versterkt de belevenis", zegt Ans. Het klopt helemaal. Onze waarneming werd intenser. Na afloop van de excursie blijken de andere wandelaars dit te herkennen. Mindful wandelen is een fijne ervaring, vinden wij, niet gemakkelijk, maar de moeite waard.

De volgende IVN mindfulness wandeling vindt plaats op vrijdag 30 september 2016 van 09.30-11.30 uur in de Venneperhout, Nieuw-Vennep. Start vanaf de parkeerplaats bij restaurant Venneper Lodge aan de Getsewoudweg 1 in Nieuw-Vennep.

*Tekst: Heidi van der Marel
i.s.m. Bertine Hagmeijer*

Foto's: Anneke Wegman

IVN Stinsenplantendag
Thijsses Hof
28 maart 2016

Een Frisse Blik

Andere ervaringen, activiteiten en plekken zorgen voor frisse ideeën. We laten dit keer een kersvers IVN-lid aan het woord. Eentje met een scherpe blik, want natuurgids-in-opleiding Marry van der Geest fotografeert graag. Haar suggesties: een vergoeding voor excursies en kekke jackies voor de gidsen.

We wandelen door het landgoed Elswout in voorjaarsstemming. Marry van der Geest ziet overal iets wat moet worden vastgelegd: een roodborstje op een tak, een ontluikende gele margriet, de mosvallei en zie je die gans boven in die boom?

Snelle integratie

Afgelopen jaar werd deze Hillegomse lid van onze afdeling, want ze ging de gidsenopleiding volgen. Daarvoor kende ze de IVN nauwelijks, terwijl ze toch een echte natuurliefhebster is. "De duinen zijn

favoriet bij mij. Als adoptieterrein tijdens de opleiding heb ik dan ook voor het Eiland van Rolvers in de Waterleidingduinen gekozen."

Voor een frisse blik van een gids-in-opleiding moet je er op tijd bij zijn, begrijp ik. Want Marry heeft haar 'integratiepunten' al behaald. Ze verduidelijkt lachend: "Tijdens de gidsenopleiding moeten we vier afdelingsactiviteiten bezoeken. Ik heb mijn punten binnen met een bezoek aan de paddenstoelendag, nieuwjaarsreceptie, ledenvergadering en Stinsenplantendag."

Wie is de gids?

Wat valt een nieuwkomer bij de afdeling Zuid-Kennemerland zoal op? Dat onze excursies gratis zijn, dat valt haar op. Een kleine vergoeding mag IVN best vragen, meent Marry. "Deelnemers krijgen immers wat aangeboden en daar mag best iets tegenover staan. Ook andere natuurorganisaties vragen een vergoeding." Naast haar werk bij De Hartekamp verzorgt ze fotowandelingen met verstandelijk gehandicapten. "Daarvoor betalen de deel-

nemers een bijdrage."

Daarnaast vindt ze dat gidsen bij excursies te weinig herkenbaar zijn. "Mensen vragen zich soms af 'Wie is de gids' wanneer ze naar het vertrekpunt van een excursie komen." Haar suggestie is om alle gidsen van een herkenbaar IVN-jack te voorzien. Marry heeft haar oog al laten vallen op het limegroene jack uit de IVN-catalogus. "Een leuk cadeau voor de gidsen aan het eind van hun opleiding."

Tekst en foto: Heidi van der Marel

* Marry heeft altijd haar camera bij de hand. Zo ook op Stinsenplantendag, zie de fotocollage op de pagina hiernaast.

GIDSEN-IN-OPLEIDING BEZOEKEN TATA STEEL

Excursie nuanceert beeld milieuvervuiler

Het terrein dat Tata Steel in Kennemerland inneemt is aanzienlijk. Dat maakt de verantwoordelijkheid voor het omringende gebied, voornamelijk duinen, des te groter. Reden voor het opleidingsteam van de natuurgidsen om met Tata contact te zoeken voor een excursie. Berna van Baarsen legde de eerste contacten. Ze verwachtte een afwijzing, maar kreeg een 'ja'.

Nadat Corus werd overgenomen door Tata Steel veranderde er iets in de accenten van het Corporate governance. Niet alleen hun 9.000 werknemers, hun afnemers en de aandeelhouders zijn belangrijk, maar óók de samenleving. Evenals andere grote industriële organisaties wil men niet langer met de rug naar de maatschappij staan, maar de dialoog aangaan met de directe omgeving en haar organisaties. Ook over gevoelige onderwerpen als milieu en duurzaamheid. IVN Zuid-Kennemerland was dan ook van harte welkom.

IVN-logo

Transparantie was ook het key word in de beeldpresentatie waarmee de excursie begon. Interessant was om te merken dat door het logo van het IVN steeds terug te laten komen in de presentatie, er specifieke aandacht is

voor de groep die Tata Steel bezoekt. Duidelijk werd dat Tata - en hun 9.000 werknemers - er veel aan doet om de omgeving 'schoon' te houden. Zowel individuele als door gemeente aangedragen klachten worden serieus genomen.

Minder fijnstof

Bij de rondleiding door het bedrijf werd ook duidelijk wat er bijvoorbeeld aan fijnstofreductie wordt gedaan. Uitgelegd werd wat het bedrijf op korte en lange termijn doet om de negatieve effecten van een staalbedrijf tot het minimum te beperken. Tata valt hiervoor te prijzen. Letterlijk. In 2015 ontving het bedrijf de Ethical Company Award en de Greenwich Environment Award. Ook staat het bedrijf nummer drie op de wereldranglijst van de minst kooldioxide-uitstotende staalbedrijven. Toch blijft het een bedrijf dat op de

'Safety first' bij Tata Steel.

postzegel Kennemerland een grote stempel drukt. Ondanks miljoenen investeringen in vermindering van de uitstoot van fijnstof en kooldioxide blijft Tata die 'zware roker' in de duinen.

Stoomwolken

Dat imago kunnen wij als IVN'ers versterken door tijdens de excursies in het duin hoofdschuddend naar die rokerige horizon in het westen te kijken, - wat vaak geen rook maar stoom is - en zo de negatieve gevoelens te voeden die bij veel mensen leven. Maar we kunnen ook een genuanceerder verhaal vertellen, waaraan dit artikel naar ik hoop bijdraagt.

Tekst: Hans Moolenaar

NATUURKOFFER BRENGT DE SEIZOENEN BINNEN

Na een solide voorbereiding is de Natuurkoffer ook in Zuid-Kennemerland actief. Naam en faam van de koffer verspreiden zich rap. Op vijf locaties hebben Ans Boogers en Marij van Reijendam al de natuur in huis gebracht. "De koffer roept herinneringen op en maakt verhalen los."

Bij ouderen die weinig meer buiten komen, bijvoorbeeld door dementie of een licht verstandelijke beperking brengt de Natuurkoffer de natuur in huis. "We komen bij dagactiviteitscentra en woonvoorzieningen", vertelt Ans Boogers. Zij nam het initiatief tot de Natuurkoffer. Marij van Reijendam heeft recent voor versterking gezorgd. Net als Ans heeft ze ervaring in de zorg. "Maar dat is niet per se nodig."

Opgezette scholekster

Eerder al ging de koffer bij IVN-afdelingen in Overijssel en in Noord-Holland van start. Deze ervaringen zijn

ekster regelmatig mee op tournee. Ze passen de inhoud van de koffer aan de seizoenen aan, bijvoorbeeld ook met levende natuur zoals een kievietsei, een mooie bloesemtak of glanzende kastanjes.

Liever proeven

De inhoud van de koffer roept bij de deelnemers allerlei herinneringen op. Dat brengt ook een gesprek op gang. "Over de natuur, over ervaringen, over vroeger", zegt Ans. Daarbij worden alle zintuigen aangesproken: zien, horen, ruiken, voelen en ook proeven. In de lente staan er dus aardbeitjes op tafel.

Ans en Marij met hun wonderlijke bagage.

onder meer in workshops gedeeld. Ook ligt er een mooie folder. Ans en Marij zijn er blij mee. Maar ook bij een goede voorbereiding hoort een beetje plankenkoorts, vindt Marij. "Zo'n eerste keer is spannend. Wanneer je binnenkomt en al die gezichten kijken naar je." Ans verklapt: "We laten expres wat uit de koffer steken, om de mensen nieuwsgierig te maken."

Ik ben ook benieuwd. Ans maakt de koffer open. Geplastificeerde natuurplaten, zoekkaarten, boeken, cd's. Ook pluuche vogels. Geen kinderachtige, maar mooie vogels van de Vogelbescherming met bijbehorend gezang. Daarnaast mag een opgezette schol-

Om lekker van te smullen. Maar ook aardbeiplantjes om zelf te planten brengen ze mee voor de groep. Wat blijkt? De deelnemers vinden de plantjes wel leuk, maar sommigen maken liever zelf geen vieze handen (meer). "Helemaal niet erg", benadrukt Marij, "want niets moet bij deze doelgroep."

Tekst en foto's: Heidi van der Marel

De Natuurkoffer kan hulp gebruiken! Zowel van mensen die zelfstandig met de koffer aan de slag willen als van IVN'ers die willen assisteren. Meer info? Mail naar ivnzk.natuurkoffer@gmail.com.

Aan de waterkant,
ver weg auto's en geschreeuw,
hier alleen stilte

Linda Hartgring

Foto: Esther van den Braak

Als de zon wegkruipt
in de mantel van de nacht
gaat de uil op jacht

*

Gehard door de tijd
gestrand aan de aanspoelijn
een fossiel gaat vreemd

*

Storm
slaat mij
om de oren
zand straalt mijn huid
heerlijk

*

Schelpje
in herfsttint
groeiingen in goud
zo eenvoudig kan schoonheid
zijn

Marisca van der Eem

Strandkunst
Foto: Esther van den Braak

BELEEF DE NATUUR IN DE BIEB

Natuurlijkhebbers kunnen hun hart ophalen in de KennemerNatuur-Bibliotheek, de schatkamer van Jan-Willem van Velzen. Deze gepassioneerde bioloog, geograaf en IVN'er deelt graag zijn kennis. Met zijn verzameling, maar ook door cursussen en excursies wekt hij graag nieuwsgierigheid op en laat je zo de natuur beleven.

Jan-Willem van Velzen verzamelde als bioloog en geograaf duizenden boeken. Hij besloot een aantal jaar geleden zijn collectie te delen met belangstellenden en zette de KennemerNatuurBibliotheek op. Je vindt hier boeken over het heelal, astronomie, cultuurhistorie, kruidenleer, recreatie, maar ook natuureducatie, geologie, milieu. De eerste editie van 'De Levende Natuur' van Heimans, Jaspers en Thijssen uit 1897 staat er. Boeken over duinlandschap staan naast de blauwe, rode en gele mappen voor de gidsopleiding van het IVN, door Jan Willem zelf landelijk geëvalueerd. Heemkunde- en kunstboeken over natuur tref je er ook. Een schatkamer vol heerlijkheden voor de liefhebber.

Op alle niveaus

Jan-Willem wil mensen nieuwsgierig maken en biedt daarom ook cursussen aan. De wijze waarop hij zijn liefde voor de natuur wil delen met de maatschappij is laagdrempelig, kleinschalig en persoonlijk. "Om te beginnen bied ik basiscursussen voor natuurvrijwilligers aan. Het gaat daarbij niet om het meelopen, maar het meedoen", vindt hij. "Mensen die een laag dieper willen gaan, kunnen daarna nog mee met praktijkgerichte excursies. De in de voorgaande cursussen opgedane kennis en vaardigheden doen tijdens zo'n excursie ook iets met je natuurbe-

Struinen door boeken.
Foto: Jan-Willem van Velzen

Jan-Willem van Velzen in zijn schatkamer.
Foto: Jany van Dijk

leving." En tot slot kun je nog leren om die waarnemingen op kunstzinnige wijze vorm te geven. Dat kan bijvoorbeeld een gedicht zijn of een schilderij.

Verwondering

Vaak is er een sleutelmoment, iets wat je raakt, iets waarmee je interesse gewekt wordt. Voor Jan-Willem was dit destijds Slangenkruid. Terwijl het bloempje tijdens een excursie belangstellend werd bekeken, werd uitgelegd hoe deze plant aan zijn naam komt. Door de verwondering die hij toen ervoer, werd zijn liefde voor de natuur gewekt. "Vragend verbazen is een goede manier om de natuur te beleven. Leer de mensen om te geven om onze aarde, we moeten met zijn allen verantwoordelijkheid dragen voor het kleine, maar ook het grote geheel. Maar je mag nooit 't'groene geloof' aan mensen opdringen. Om nieuwsgierigheid op te wekken moet je variëren. Als natuurgids geef ik steeds andere excursies, in de hoop dat er telkens an-

dere mensen aangetrokken worden om ook mee te doen."

Gezonde natuur

De natuur doet iets met mensen, kan zelfs helend zijn, stelt Jan-Willem. "Uit onderzoek is gebleken dat bijvoorbeeld mensen met burn-outverschijnselen positief op de natuur reageren. Er wordt al lange tijd om raad gevraagd aan natuurkundigen. Zo staat in het eerder genoemde 'De Levende Natuur' (jaargang 1, nr. 11, pagina 206) een vraag van een overwerkt persoon aan Eli Heimans over wat te doen. Eli antwoordt hem in het boek: "Natuursport is een beter voorbehoedmiddel tegen overwerken dan een geneesmiddel, dacht ik ..."

Tekst: Jany van Dijk

Meer informatie vind je op
www.aardbalans.nl

HAIKU STRAATJE OM

Ik ga op zondagmorgen een haiku-andeling maken zonder fotoestel want de woorden moeten nu weerspiegelen wat ik anders door de lens vang. Woorden, opgeschreven volgens eeuwenoude regels, de regels van de haiku. De haikuvorm is eenvoudig: drie regels, de eerste bestaat uit vijf lettergrepen, de tweede uit zeven lettergrepen en de derde weer uit vijf lettergrepen. Een goede haiku maken is echter minder eenvoudig.

In deze Japanse dichtvorm wordt de verbondenheid van de mens met de natuur beschreven, de beleving van de natuur in elk jaargetijde zonder de namen van het jaargetij te noemen. Bij het schrijven van een haiku gaat het vooral om het gebruiken van de zintuigen, het inzoomen op een detail, het gevoel van de schrijver uit laten komen. Schrijf in de tegenwoordige tijd, leg 'het moment' vast. Maar vooral: geniet van het maken en je zult zien dat je na enige tijd ongemerkt steeds op je vingers mooie regels loopt te tellen. En neem papier en pen altijd mee, want dat moment en die woorden komen niet meer terug. Daarom is het belangrijk de haiku direct vast te leggen en niet later thuis. Thuis kun je er wel aan gaan schaven, maar de emotie moet er al in zitten.

Als ik richting bos fiets, kijk ik ontspannen om me heen. Mijn ogen dwalen en opeens zie ik een meerkoet op een nest zitten, midden in de woonwijk. Ik stop, kijk, wacht en schrijf:

*onder de treurwilg
waakt de meerkoet op het nest
haar man duikt onder*

Ik fiets weer verder en als ik verderop de weg wil oversteken, zie ik dat het grasveld ernaast helemaal blauw ge-

kleurd is. Ieder voorjaar is dat weer een vreugde om te zien en altijd stap ik dan af en ga van dichtbij de bloempjes bekijken en fotograferen. Nu toon ik met woorden:

*een loper van blauw
ligt uitgerold langs de weg
sneeuwroem kent zijn plek*

Beide haiku komen niet direct zo op papier, er komen eerst hele andere regels, woorden, maar die bevallen niet. Dus blijven staan, blijven kijken, woorden proeven en opschrijven. Alles wat in me opkomt, schrijf ik op en daar ga ik thuis dan mee verder. Duidelijk is dat je niet naar een natuurgebied hoeft om een gedicht te maken, maar dat je in de eigen omgeving ook inspiratie kunt opdoen. Maar omdat lopen in een bos zo heerlijk is, ga ik er toch heen.

Net zoals ik met mijn fotoestel loop, loop ik nu ook. Niet echt speurend, maar met een open blik en dan laat ik me verrassen door een detail, een geluid, iets onverwachts. Water is dan altijd verrassend in wat het in zich verbergt, weerspiegeld of door de vogels die erin verblijven. Nu merk ik duidelijk dat woorden soms meer kunnen zeggen dan een foto.

*boven een stil bos
zingen vogels de dag open
een zwaan spiegelt zich*

*oude beukenstam
vangt het nog zachte zonlicht
de tiftjaf tiftjaf*

Deze haiku zijn in de lente geschreven zonder dat het woord 'lente' genoemd wordt. Zo kun je in ieder jaargetijde de kenmerken erin verwerken. Gewoon in je eigen tuin, straat, wijk of lekker op vakantie. Kinderen vinden het ook leuk om te doen en zijn heel vindingrijk met woorden. Je ontdekt dat ieder een eigen manier van beleven en uitdrukken heeft.

Maar essentieel is dat je schrijft op de plek waar het gedicht over gaat. Dan gebeuren er dingen die je thuis niet kunt bedenken en die de beleving intenser maken en de haiku krachtiger. Veel plezier.

Tekst: Marisca van der Eem

Vleermuizen langs Geniedijk

Tijdens de landelijke nacht van de vleermuis gaan we ook in Haarlemmermeer op zoek naar vleermuizen langs de Geniedijk. Vrijdag 26 augustus, van 20.45 uur tot 22.15 uur. De start is bij molen de Eersteling aan Hoofdweg 741 in Hoofddorp. Tijdens deze excursie in de buurt van fort Hoofddorp en langs de dijk wordt van alles verteld over vleermuizen en natuurlijk hopen we deze ook te zien. De batdetector kan daarbij helpen. Aanmelden voor deze excursie is verplicht bij ivnhaarlemmermeer@gmail.com.

*Foto: Gewone Dwergvleermuis.
Wikipedia, User: Barracuda1983*

Foto: Esther van den Braak

Twee Turkse tortels
zoeken warmte bij elkaar
tussen gelend blad

Linda Hartgring

ACTIVITEITENPROGRAMMA ZOMER 2016

Orchideeën Hoofddorp

Woensdag 8 juni 19:30 – 21:00

Vertrek: Raadhuis Haarlemmermeer,
Raadhuisplein 1 Hoofddorp

Kinderen: nee

Zomerse wandeling Huize Vogelenzang

Donderdag 9 juni 19:00 – 20:30

Vertrek: Bij het pannenkoekenhuis

Orchideeën Hoofddorp

Vrijdag 10 juni 19:30 – 21:00

Vertrek: Raadhuis Haarlemmermeer,
Raadhuisplein 1 Hoofddorp

Kinderen: nee

Slootjesdag

Zondag 12 juni 11:00 – 15:00

Vertrek: Vivaldisingel in Getsewoud,
Nieuw-Vennep

Kinderexcursie Natuurpad

Zondag 12 juni 12:00 – 13:00

Vertrek: Boerderij Zorgvrij, Spaarn-
woude

Kinderen: 4 t/m 10 jaar

Zeedorpenlandschap Zuidduinen Zandvoort

Woensdag 15 juni 20:00 – 21:30

Vertrek: Parkeewachtershuisje, Ir. G.
Friedhoffplein

Op zoek naar wilde dieren in de AWD

Zondag 19 juni 08:00 – 09:30

Vertrek: AWD ingang Panneland

Kinderen: 6 t/m 11 jaar

Avondexcursie Oeverzwaluwen

Dinsdag 21 juni 9:30 – 21:00

Vertrek: Toolenburgerplas Hoofd-
dorp

Excursie Waterbeestjes Poelbroek

Zondag 26 juni 12:00 – 13:30

Vertrek: Bernadottelaan Meerwijkplas
Kinderen: 4 t/m 10 jaar

Oeverzwaluwen ringen

Dinsdag 28 juni 20:00 – 22:00

Vertrek: Toolenburgerplas Hoofd-
dorp

Rondje Oosterplas

Woensdag 29 juni 19:30 – 21:00

Vertrek: Ingang Bleek en Berg

Gekantelde percelen + vlinders

Zaterdag 9 juli 14:00 – 16:00

Vertrek: Parkeerterrein fietspad aan
Hoofdweg

Kinderen: nee

Avondexcursie Eindhoven

Woensdag 20 juli 19:00 – 20:30

Vertrek: School Sancta Maria

Natuur in de stad Haarlem

Zondag 14 augustus 11:00 – 12:30

Vertrek: Station voor AH

Heide-excursie oude duinen De Zilk

Zondag 21 augustus 14:00 – 16:30

Vertrek: AWD- ingang De Zilk

Vleermuizen langs de Geniedijk

Vrijdag 26 augustus 20.45 – 22.15

Vertrek: Molen de Eersteling, Hoofd-
dorp

Kaageiland

Zondag 28 augustus 13:00 – 15:00

Vertrek: Kaageiland op de plek waar
het pontje aankomt, Buitenkaag

Kinderen: nee

Avondwandeling in wandelbos Groenendaal

Donderdag 1 september 18:30 – 20:00

Vertrek: Infopaneel grote parkeer-
plaats bij het restaurant

Bloemen, vlinders, onbekende valleien

Vrijdag 2 september 13:00 – 17:00

Vertrek: aanmelden website

Waterbeestjes

Zondag 4 september 11:00 – 12:30

Vertrek: Hoek Vondelweg/ Spaarn-
damseweg

Kinderen: 4 t/m 10 jaar

Roofvogelexcursie op de fiets

Zondag 4 september 11:00 – 15:00

Vertrek: Infoboerderij Zorgvrij, Spaarn-
woude

Open Dag Fort Penningsveer: water- beestjes en natuurexcursie

Zondag 11 september 11:00 – 16:00

Vertrek: Penningsveer 2, Haarlem-
merliede

Vissen met een kor (sleeponet) bij Par- nassia

Zaterdag 17 september 12:00 - 13:30

Aanmelden website

Kinderen: 4 t/m 10 jaar

Fietsexcursie Spaarndam en Spaarnwoude

Zondag 18 september 13:00 – 14:30

Aanmelden Jannie Eijfferts 06-24178657
of j.eijfferts@live.nl

Kinderen: nee

Informatie

Activiteitenprogramma

Dit zijn nog niet alle activiteiten tot
1 november. Kijk voor meer informa-
tie en meer activiteiten op
www.ivn.nl/zuidkennemerland

Excursies gaan altijd door, ook als
het regent.

Aanmelden is niet nodig tenzij aan-
gegeven. Staat er 'reserveren web-
site' dan is reserveren verplicht via
www.np-zuidkennemerland.nl
Geen internet? Bellen kan di. t/m zo.
via 023-5411123

Kinderexcursie Spaarnwoude

Zondag 18 september 12:00 – 13:00

Vertrek: Boerderij Zorgvrij

Kinderen: 4 t/m 10 jaar

Vruchten en zaden in Venneperrhout

Zondag 25 september 10:00 – 12:00

Vertrek: parkeerterrein aan de Hoofd-
weg in Nieuw-Vennep

Paddenstoelenlezing (tevens opris- cursus paddenstoelendag)

Dinsdag 27 september 20:00 – 21:30

Kweektuin, Kleverlaan 9 Haarlem

Kinderen: nee

Mindful wandelen Venneperrhout

Vrijdag 30 september 09:30 – 11:30

Vertrek: Getsewoudweg 1, Nieuw-
Vennep

Hertje Florian Zevenberg in de AWD.
Foto: Esther van den Braak

Foto's over het thema 'Beleef de natuur!' door Esther van den Braak, Jan-Willem Doornenbal, Marisca van der Eem en Marry van der Geest.

MIX
 Papier van
 verantwoorde herkomst
FSC® C017135